«Όπερα» του Χίντεμιτ στην Αθήνα

Του Φοίβου Ανωγειανάκη

Πρόκληση — δεν υπάρχει ηπιότερος χαρακτηρισμός — για το κατεστημένο της μουσικής μας ζωής η παρουσίαση του μουσικού σκίτσου σε μια πράξη «καλή κι ανάποδη» του Χίντεμιτ. Της λιλιπούτειας αυτής «όπερας», γραμμένης το 1929, στο γνωστό, αυστηρό νεοκλασικό ύφος του συνθέτη, διάρκειας μόλις δεκαέντε λεπτών! Εγκέφαλος και δράστης του «εγκλήματος» — ποιος άλλος; — ο ρηξικέλευθος πάντα Θόδωρος Αντωνίου.

Το ενδιαφέρον της, εκτός από τη μουσική του Χίντεμιτ, έγκειται όχι στο σενάριο του έργου — εντελώς αδιάφορο αυτό καθεαυτό — όσο στο ότι ο συνθέτης χρησιμοποιεί ένα από τα τρυκ του βωβού τότε κινηματογράφου για να μας δώσει το ίδιο σενάριο, την ίδια δηλαδή πλοκή, που μόλις τέλειωσε, απ' την ανάποδη. Έτσι το θελημένο αρχικά μελοδραματικό σενάριο μεταμορφώνεται σ' ένα γρήγορο κωμικό παιχνίδι, που υπογραμμίζεται από τη μουσική του Χίντεμιτ με εύστοχες άλλοτε δραματικές και άλλοτε λυρικές αποστροφές. Μεγάλο ποσόν η σύντομη διάρκεια. Σύντομη αλλά πυκνή, μουσικά και σκηνικά, γι' αυτό και πολύ απαιτητική.

Γιατί το ανάλαφρο, γρήγορο παιχνίδι αποκτάει βάρος και «διαστάσεις» που δεν έχει. Χαρακτηριστικά που δεν αλλοιώνουν απλώς, αλλά διαστρεβλώνουν την ιδιομορφία του χαριτωμένου αυτού μουσικού σκίτσου.

Ο Θόδωρος Αντωνίου είχε να παλέψει και με τις δυο πλευρές: μουσική και σκηνική. Την πρώτη κατάφερε να την τιθασεύσει ως το σημείο να μπορεί να θεωρηθεί αξιοπρεπής προσπάθεια. Αυτή άλλωστε και στήριξε την όλη παρουσίαση. Σκηνικά όμως το έργο απαιτούσε πάρα πολλές ακόμα δοκιμές, άλλο (ενδεχομένως) χώρο, και κάποιους φωτισμούς. Τέτοια μουσικο-θεατρικά «παιχνίδια» απαιτούν τη σύμβαση του θεάτρου και εξαντλητικές δοκιμές, που οπωσδήποτε έλειψαν. Η όλη προσπάθεια πάντως τιμάει ανεξαίρετα όλους όσοι πήραν μέρος μ' επικεφαλής τον Αντωνίου, στον οποίο και οφείλουμε την πρώτη αυτή παρουσίαση στην Ελλάδα του μουσικού σκίτσου του Χίντεμιτ «Καλή κι ανάποδη».

Την ίδια βραδιά ακούσαμε το «Κοντσέρτο δωματίου για 13 εκτελεστές» (1969-70) του Λίγκετι, το «Κοντσερτίνο για όμποε και πιάνο» ενορχήστρωση Γκ. Σούλερ (1939) και τα «Επιγράμματα» (1981) για σοπράνο και μικρή ορχήστρα, του Θ. Αντωνίου (ποίηση Τάκη Αντωνίου). Το πρώτο — ενδιαφέρον, πυκνής αντιστικτικής γραφής έργο — ήταν φανερό ότι δεν το κατείχαν ακόμα οι μουσικοί. Η εκτέλεσή του ωστόσο ήταν ένα γεγονός για τη μουσική ζωή της Αθήνας. Το ίδιο ισχύει και για το σκαλκώτιο κοντσερτίνο, με σολίστα τον Κλωντ Σιελέ, που οπωσδήποτε ήταν καθαρότερο τεχνικά.

Θαυμαστή η σοπράνο Τζούντιθ Κέλλοκ στα «Επιγράμματα» του Αντωνίου, έργο στέρεο στη μορφή του, με ευαισθησία απέναντι στην ποίηση του Γ. Αντωνίου. Ελπίζουμε οι συνάδελφοι του συνθέτη να συνέλαβαν το μήνυμα των νέων καιρών (Πινακοθήκη, 1.3.85).

Αναπάντεχη συναυλία

«Ενός κακού μύρια έπονται», ακούμε συχνά. Νά όμως που δεν είναι πάντα έτσι. Και αυτή η συμφωνική της Δευτέρας, που δεν έγινε γιατί — μας πληροφορεί η «Κρατική» — δε λειτούργησαν τα καλοριφέρ και συνεπώς δεν έγιναν δοκιμές, απολαύσαμε μια βραδιά μουσικής δωματίου. Διπλά ενδιαφέρουσα, πρώτα γιατί το είδος αυτό σπανίζει στον τόπο μας. Κι έπειτα γιατί ακούσαμε έναν ωραίο τσελίστα. Σπάνια επίσης περίπτωση ανάμεσα στους πιανίστες και βιολιστές, που συνήθως ακούμε στην Αθήνα.

Όπως θα πρόσεξε όμως ο αναγνώστης, απομονώσαμε τον τσελίστα Μπόχουσλαβ Πάβλας από τη συνεργάτιδά του Δόμνα Ευνουχίδου, ενώ κι δύο τους, ως ντούο τσέλο - πιάνο, μας έδωσαν τρία έργα μουσικής δωματίου, Φρανκέρ, Σούμπερτ και Μπραμς. Το περιστασιακό όμως αυτό ντούο — το καλύτερο από την ελληνική πλευρά που μπορούσε να γίνει στην Αθήνα — ήταν φυσικό να έχει τις αδυναμίες της **περιστασιακής** συνεργασίας.

Γι' αυτό, άλλωστε, η άψογη και μουσική πάντα Ευνουχίδου, θελημένα «ακολούθησε» τον φιλοξενούμενο καλλιτέχνη, αφήνοντάς τον ελεύθερο να διαμορφώσει αυτός, το όλο στήσιμο, το ύφος και την ατμόσφαιρα. Για πολύ καιρό θα θυμόμαστε το θαυμάσιο ήχο του Πάβλας και το ελεγχόμενο βιμπράτο ως την τελευταία του λεπτομέρεια, σ' όλα τα δάχτυλα του αριστερού χεριού, σ' όλες τις περιοχές του οργάνου. Ενώ παράλληλα η ευαισθησία του απέναντι στα έργα του προγράμματος ήταν ένα πολύτιμο μάθημα ύφους και ατμόσφαιρας (Πάλλας, 4.3.85).